

na

no

ra

ma

31 KLANJ,
8. avgusta 64

Ali naj se smejimo ali razjočemo?

Na 2. strani berite nadaljevanje potopisa »V bolivjske Ande«, ki ga posebej za Panoramo piše član alpinistične ekspedicije v Južno Ameriko »ANDI 1964« dr. IVO VALIČ

Marsikaj vemo že o našem prelepem in tako perspektivnem turizmu. Morda še več stvari o njem ne vemo, vendar kljub temu upamo, da je na pravi poti. Že Grki so trdili, da izjeme potrjujejo pravilo! Ko bi le naslednji dogodek, ki ga vam bom opisal, sodil v niz izjem in odstopanj, katere si naš turizem in gostinstvo včasih še vedno privoščita.

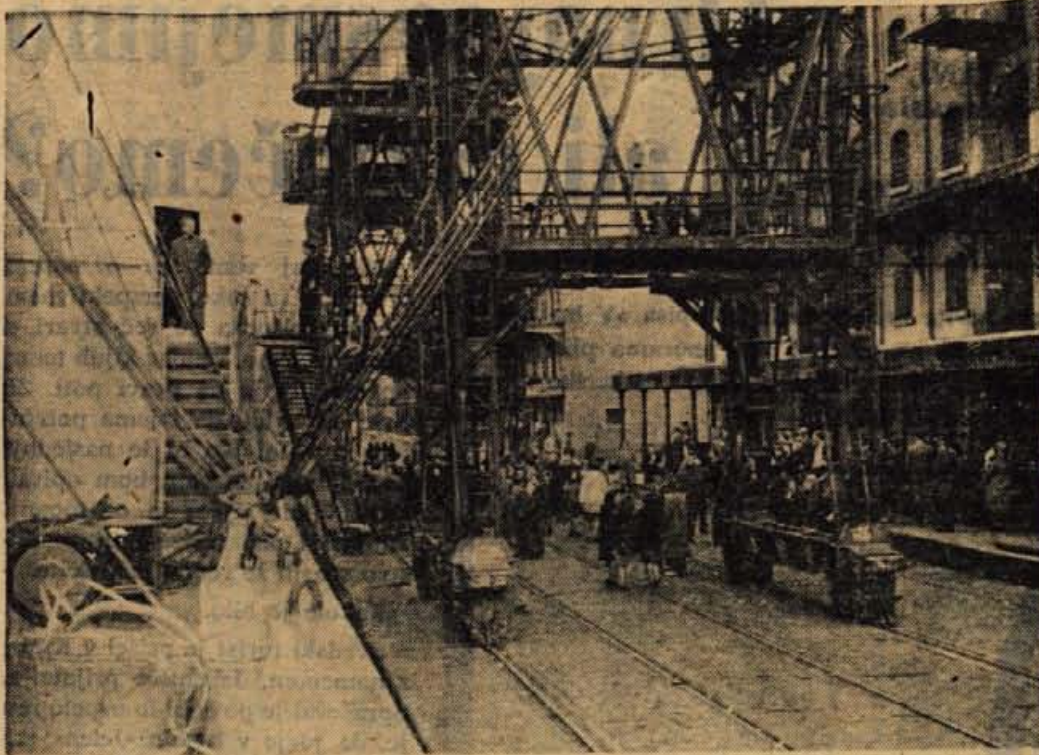
Takole je bilo.

Svedski turist je prišel v Kranj z namenom, da obišče prijatelja. Spraševal je po sobi in uspelo mu je, da jo je v hotelu »Jelen« res dobil. Toda tale »res« nima takega pomena, kot se to bere. Nekoliko, ali pa celo precej drugačnega, vsaj za omenjen hotel. No, naš turist je eno noč res prespal v tej sobi, toda drugo jutro so mu povedali, da se bo moral preseliti v drugo. Pravzaprav nič hudega. Preselil se je in tu tudi nočil. Na njegovo veliko presenečenje pa so mu naslednji dan povedali, da s selitvijo še ni konec. Zopet je pograbil svoje kovčke in torbe, in se selil. Toda te noči ni občutil prijetno mehke postelje. Vrnil se je namreč precej pozno. Vsa vrata stavbe so bila zaklenjena. Cele četrte ure je razbijal po vratih in sobarica, katera mu je duri odprla, je bila bolj presenečena od njega. Pojasnila mu je namreč, da so sobo, v katero se je prejšnjega dne preselil, zaklenili, vso njegovo prtljago pa odnesli v pisarno. Druge sobe niso imeli na razpolago. Sobarica je predlagala, da gost prespi noč v kopalnici. Gostu iz Švedske pač ni ostalo drugega, kot da se s tem sprijazni. Sobarica je postlala po tleh kopalnice in Šved je končno legel k počitku. Toda kopalnica je pač kopalnica, ne pa spalnica. Na vse zgodaj zjutraj so ga vzbudili iz »postelje« in »sobi« zopet dali njen prvotni karakter (kopalnice).

Vzdignil se je, utrujen in naveličan, ter se sprehajal po mestu ter majal z glavo in se blagohotno smejal. On res v tem primeru ni bil kriv, poleg tega pa je imel tudi vse papirje v zvezi z recepcijo hotela v najlepšem redu.

Mislím, da komentar ni potreben!

TONE POLENEC

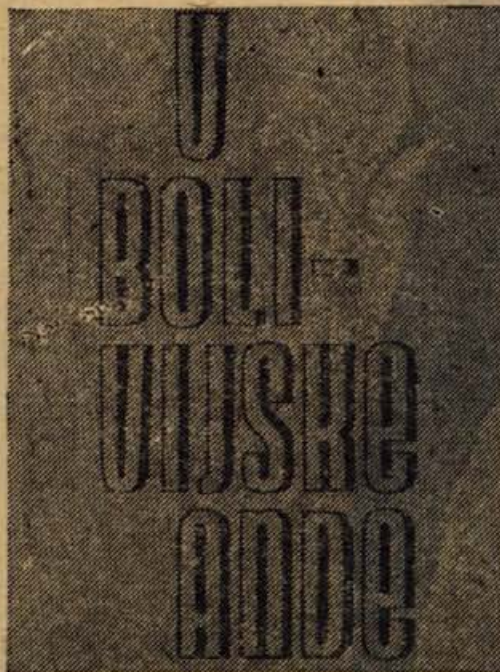
Buenos Aires — sprejem v pristanišču — Foto: L. Steblaj

RIO DE JANEIRO

Skoraj devet dni je minilo, kar smo zapustili Casablanca. Morje je mirnejše. Med telovadbo na krmu opazujemo jato delfinov, ki visoko skačejo iz morja. Opoldne opazimo tudi prvega galeba. Torej se bližamo kopnemu! In res se po kosilu na horizontu pokažejo obrisi obale. Ne moremo zatajiti svoje planinske krvi, ko plovemo blizu obale in opazujemo njeno slikovitost — stožčasto obliko hribovja, ki se neposredno dviga iz morja, divje čeri, v katere se zaganjajo po nekaj metrov visoki valovi in otočke, porasle z redkimi palmami. In v kljub vsemu priznamo, čeprav nam na morju ni hudo, da je na kopnem lepše, posebno še, če je malo nagubano, tako da spominja na hrib. In končno srečamo že tudi nekaj ladij!

Zvečer, 3. julija zaplujemo v zaliv Ria de Janeiro — Guanabaro. Žal še začne močno deževati in v temi ne vidimo ničesar razen morja luči. Okrog in okrog zaliva pa številnih rdečezelenih lučk — varnostnih znakov plovečih ladij. Promet v zalivu je v kljub dežju in noči zelo živahen. Ko pristanemo v pristanišču, si ne moremo kaj, da ne bi stopili na kopno in odšli v mesto.

Takoj zjutraj po zajtrku krenemo opremljeni s fotoaparati ponovno v mesto, kajti časa imamo le malo na razpolago. Sprehajamo se med visokimi nebotičniki tega 3 in pol milijonskega mesta in ko vidimo, da bomo tako videli bore malo, se pogodimo s šoferjem taksija za vožnjo po mestu. Najprej se zapeljemo na preko 700 m visok hrib Corcovado, s katerega je čudovit razgled na edinstveno panoramo mesta. Žal nam od časa do časa megla zakrije pogled na morje nebotičnirov tik pod nami, na veliko pristanišče z desetimi ladij, na Pao do Azucar (sladkorni stožec) — hrib, ki se izredno strmo in visoko dviga iz morja in čuva vhod v zaliv in na katerega je drzno speljana nihajna žičnica, na Copacabano, četrt nebotičnikov — hotelov in stanovanj — ob svetovno znani, več kilometrov dolgi plaži, ki kar bode s svojo simetrijo zgradb, na največji stadion na svetu Maracano, ki sprejme do 170.000 gledalcev pod pokrito streho, na množice hišic — domovanje revnejših, ki segajo visoko v rebra okoljskih hribov in ki zgledata kot pisane preproge, kjer je skrita vsa beda in revščina drugega Ria de Janeira. Dež nas prisili, da pred-

časno zapustimo to edinstveno točko, na kateri je 35 m visoka betonska statua Kristusa z razprostrtimi rokami nad mostom. Najprej po močno vijugasti in zelo strmi betonski cesti, ki pelje s Corcovada, nato pa skozi cestni tunel — teh je v samem mestu več in povezujejo posamezne predele mesta med seboj — se po široki avneniji pripeljemo v Copacabano, četrt nebotičnikov in bogatejših. Plaža je res edinstvena in če ne bi bilo tako hladno, se ne bi mogli ubraniti želji vreči se v meter in več visoke valove, ki se drug za drugim peneč valijo z Atlantika. Po široki, večstezni pa enosmerni avtocesti, po kateri drvi avto za avtom in ki je speljana ob sami obali, pridemo v pristanišče tik pred odhodom.

SANTOS

Po nemirni noči, kajti močno nas je pozibavalo in nekajkrat smo se morali kar prijeti za posteljne stranice, se ustavimo pred Santosom.

Strah, da bi morali več dni čakati na sidrišču, kmalu splahni, saj nas še tekom dopoldneva zvečejo v pristanišče po reki, ki obkroža mesto. Tako si že z ladje lahko ogledamo eno najvažnejših pristanišč Brazilije, ki ima kakih 200.000 prebivalcev. Tik ob obali proti Atlantiku je vrsta petnajst- in večnadstropnih stolpnih, mnoge še v gradnji, za njimi proti pristanišču pa je množica največ enonadstropnih hišic med ravno potekajočimi cestami, ki sekajo mesto. Na drugi strani reke se daleč v goščavo in močvirje vidijo majhna in zelo skromna bivališča revnejših, od katerih so nekatera tik ob reki kar na kolen. Ob samem pristanišču je stari del mesta z nekaj visokimi staybami. Ker je nedelja, nas ne zvečejo k obali, ampak obstanemo sredi reke. Vreme je slabo in močno dežuje. Zato ostanemo na ladji, čeprav imamo na razpolago čoln. In ker smo noč slabo prespali, popoldne posvetimo spanju.

Naslednje dopoldne posvetimo merjenju naše kondicije. Ta je zadovoljliva in rezultat so enakovredni onim pred našim odhodom. Z zadovoljni smo, da nam je uspelo obdržati kondicijo na isti ravni. Po kosilu se potikamo po mestu, ki s svojimi hišicami spominja na mesta iz kavbojskih filmov. Polno je trgovinic, natrpanih z vsem mogočim blagom, brez vrat na ulico, s kričočimi napisi in reklamami, restavracij, barov, raznih delavnic pa bank. Po ulicah škriplje starodaven tramvaj izpred petdesetih let. Podjetje »Snaga« pa bi imelo čez glavo dela. Zapeljemo se na Monte Serrate, ki se kot ljubljanski grad dviga nad mestom. Mesto v kljub kulisi nebotičnikov ob obali izgleda revno.

7. julija je po dolgem času spet lepo vreme. Odpravimo se proti četrti nebotičnikov ob obali. Peš prečkamo celo mesto. Bolj ko se bližamo obali, lepše postajajo hišice s skrbno urejenimi vrtički in nasadi in ulice čistejše. Vse polno je negovanega tropskega rastlinja, tudi med samimi nebotičniki in v njih pritličjih, kjer so večinoma razni lokali in restavracije s terasami, obrnjenimi proti morju. Na več kilometrov dolgi plaži je vse polno kopalcev in to sredi zimel! Tudi del članov naše odprave si privoščijo prijetno kopanje v valovih, ki udarjajo z odprtega morja. Med kopalci opazimo zelo malo temnopoltih ljudi, katerih pa je vse polno v starem delu mesta. Očitna je tudi razlika med ljudmi, ki jih srečujemo tu na obali in onimi v starem delu, v telesni konstituciji in oblekah. V starem delu mesta opazimo na povratku vrste čakajočih enako kot v Rio de Janeiro. Zvemo, da čakajo na obroke sladkorja, katerega v Braziliji trenutno močno primanjkuje. Menda pred leti še pri nas ni bilo tako dolgih vrst!

Zvečer ob napovedanem odhodu manjka »kosmata« polovica odprave! Oba Lojza in Tine imajo že kar močne brade. Še preden je bil javljen točen čas odhoda, so odšli na kopanje in sedaj ko je že vse pripravljeno za odhod, jih od nikoder ni. Vsi smo nestrpni z barbo, t. j. kapitanom, vred. Potolažimo ga, da bodo gotovo prispeli ob času večerje, kajti Tine kot dober jedec ima želodec, ki je točnejši kot ladijska ura. In res se pojavijo točno ob napovedanem času! Bil pa je že skrajni čas, kajti barba je hotel izpluti kar brez njih. Po večerji se vsi trije previdno umaknejo v svoje kabine, da se izognejo barbovi jezi. No, ko nekaj časa za tem sedimo z njim skupaj, je že potolažen. Res nam je žal, da smo ni zakrivilo oziroma napravilo edinstveno priložnost, da bi ladja prvokrat izplula točno ob napovedanem času!

Dr. IVO VALIC

Nepregledne in izsušene stepe, kamnite pokrajine, globoke in skrivnostne doline, iz katerih rastejo težki gorski masivi, bedne jurte, v katerih žive še bednejši ljudje, tropi ovac, kamel in jakov... Vse to in še veliko drugega je doma v prostranih pokrajinah osrednje Azije. To je dežela s tisoč obzorji. Z obzorji, ki jim ni konca. Tod žive nomadi s tropi ovac. Z znamenitimi divjimi ovčami Marca Pola ali Ovis poli.

Prostora je za vse dovolj. Za vsa nešteta plemena in rase, ki so si poiskale košček zemlje sredi ogromnega kontinenta. Otrokova usoda je že ob rojstvu zapečaten. Nikoli ne bo videl, kako žive njegovi vrstniki v civiliziranem svetu in nikoli se mu ne bo zahotelo prestopiti meje, v katerih žive vsi ostali okrog njega. Postal bo lovec in še sanjalo se mu ne bo, kolikšno vso to bi plačal bogat Američan za eno samo krzno, ki ga bo prinesel z gora. Lahko pa bo tudi pastir, poljedelec, trgovec, ki bo dneve in noči, poleti in pozimi potoval s kamelami iz kraja v kraj...

Ze dolgo me je privlačevalo prostrano in osamljeno področje v srcu Azije, veliko približno toliko kot Združene države, ki je bilo dolga tisočletja zelo malo poznano. Zunanji svet se ga skoraj ni dotaknil.

Po dveh mesecih potovanja preko Himalaje in visokega Pamirja v ruskem Turkestanu, naju je s prijateljem sprejela »najina dežela.« Pot nas je vodila skozi mračne in divje soteske. Na meji so nas prijazno sprejeli sli kitajskega guvernerja. Nočilo se je. Mrak se je mešal z grozečo nevihto. Pohiteli smo do najbližjega bivališča. Karavana nam je sledila.

Nova obzorja v osrednji Aziji

Ravkopana steza, nevarna hitrost, s katero smo jezdili in popolna tema so nam bile družice na poti. Noč je bila tako temna, da nisem videl niti konja pod seboj. Edini vodič je bil peket prijateljevega konja pred menoj ter zdaj pa zdaj iskre, ki so nastajale ob ostrem dotiku podkve ob skalo. Svetloba, ki je za trenutek nastala, ko se je pobliskalo, je spremenila stene kanjona v skrivnostne prikazni. Spremljevalci so bili še vedno pred menoj. V tej pretrgani modri svetlobi in sredi grmenja so bili nenavadno podobni »štirim jezdecem,« ki jezdijo v dolino smrti. Na levi sem globoko pod seboj opazil lesket vode v gorskem studencu. Samo en nepravilen korak in oba s konjem bi izginila v neznanih globinah.

Poti sem se že pošteno naveličal, ko se je od nekod prikradel žarek luči. Ustavili smo se. Svetloba je prihajala iz jurte — sotorja v obliki hiše, v kateri je bila postaja za mimoidoče. Vstopili smo, mokri in premraženi in posedli okrog majhnega, toda zelo dobrodošlega ognja, ki je komaj še gorel sredi izbe. Medtem so Turkomani, prebivalci te pokrajine, v prešitih oblekah in kodrastih krznenih pokrivalih hodili okrog nas in na vse načine izražali dobrodošlost v imenu svojih nadrejenih. Mnogo so se gibali in nenavadno veliko govorili. Nekdo je prinesel vodo v veliki kovinski skledi in jo postavil na železne podstavke nad ogenj, ki je spet žarel. Zakurili so s posušenimi jakovimi odpadki.

»VAM NA ČAST, GOSPOD.«

Nato so privlekli v jurto ovco. Žival se mi je zasmilila, čeprav še nisem vedel, kaj bodo storili z njo. Se preden sem se zavedel, je že ležala na tleh pred menoj s prerezanim glom.

Kazaška družina v Tian Sanu. Medtem ko so možje na lovu, žene skrbijo za dom

Nekdo je lovil kri v leseno posodo in nam jo ponudil. Vedeli smo, da so to storili zaradi nas, zato nismo mogli odkloniti tople tekočine. Le nerad sem srebnil požirek. Zaradi vjudnosti človek marsikaj stori. Ovcí so spretno in hitro odrli kožo, jo pred nami razrezali in kos za kosom zmetali v kotel. Vonj po sveži krvi ni bil prijeten.

»Zakaj je sploh vse to?« sem previdno vprašal.

»Vam na čast, gospod,« je odgovoril vodič. »To je najčestja čast, ki jo lahko doživite pri teh ljudeh.«

V soju ognja so se poteze na močnih, rjavih obrazih, neprestano spreminjale. Zdelo se mi je, da se jim prilegajo njihovi dolgi plašči kostanjeve barve in vrečaste hlače, ki so se na koncu nabirale v gube zaradi trdih usnjenih čevljev.

Kirgizi so pastirski narod v jugozahodnem Sinkiangu. So popolnoma mongoloidni tipi.

Ogrodje iz palic in debela plahta iz klobučevine, ki je pokrivala jurto, vse je porjavelo od dima. Kosi obleke so bili obešeni na kolih, ki so podpirali zid, medtem ko so lesene omare in klobučevinasto ležišče ležali sem in tja po kotih. Naši gostitelji so klepetali in kadili, mi pa smo se lotili suhih rozin, ribezna, mandljev in domačega vina. Vedeli smo, da nas prava pojedina še čaka. Gostoljubnost v osrednji Aziji ni v vsej svoji preteklosti doživela nobene večje spremembe. Se vedno je, taka, kot je bila. Elementarna, svojska, primitivna.

KARAVANA IN ZUNANJI SVET

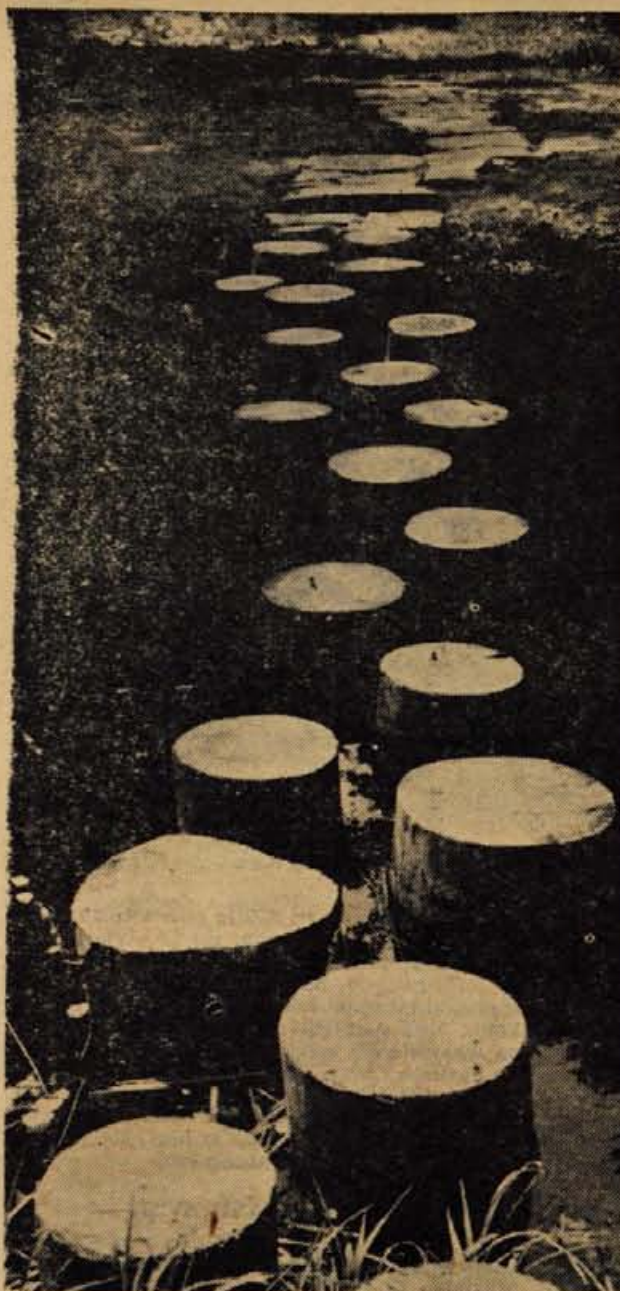
To širno področje, obrobljeno z »zlatim robom« bajno bogatih pokrajin — Kitajske, Malaje, Indije in Perzije z ogromnimi nepreglednimi stepami proti zahodu in s silno Sibirijo na severu, je bilo zaradi neprikladne zamljepisne lege prikrajšano za vse dobrine civiliziranega sveta. Ze razdalje med posameznimi kraji samimi so tako velike, da si prebivalci ne upajo daleč izven svojih meja. Stik z zunanjim svetom pa vzdržujejo karavane. Na jugu leži najvišja gorska vrsta na svetu, naravna pregraja, ki preprečuje stik z razvitejšimi narodi ob Indijskem oceanu. Na severu se razprostira Sibirija, dežela primitivnih in nepriljubljenih lovcev. Zveze so mogoče samo s Kitajsko, Rusijo in bližnjim vzhodom in še to le ko prispejo karavane.

Prav zaradi te ločenosti od sveta so plemenski in verski boji dokaj pogosti in hudi. Spori prihajajo vedno od znotraj. Prav tu so horde Atilinih, Tamerlanovih in Genghis Khanovih jezdecov na svojih zmagovitih pohodih sejale grozo in smrt. Ti hunski jezdeci, ki so znali spati v sedlu in dolgo živeti proč od doma, so dolga stoletja gospodovali nemočnemu ljudstvu, varni pred sleherno nevarnostjo tujega vdora ali poraza. Nobena armada se ni mogla meriti z njimi po moči in hitrosti, s katero so oni prodirali.

Geografsko je osrednja Azija visoka planota, ki jo deli v dve polovici zahodni konec mogočnega gorovja Tian San, ki se ponekod dviga tudi do 6000 metrov visoko. Na vzhodu leži kitajski Sinkiang, ki se proti jugu počasi zožuje, dokler se na njegovem koncu ne združijo mongolska puščava Gobi in zahodne kitajske pokrajine. Na zahodu srednje Azije, vse do Kaspjskega morja in Urala, pa se razprostirajo tatarske in turkomanske stepe.

Privedila: TONCI JALEN

(Konec prihodnjic)

Zanimiv prehod čez potok — Foto: Franc Perdan

Pred evropskim kriterijem

Jutri bo leško letališče prizorišče enega najzanimivejših modelarskih tekmovalnih letošnjega leta v Jugoslaviji. Nebo in mir nedeljskega dopoldneva bo kalil ropot motorčkov, modeli se bodo kot rakete zaganjali v zrak in prej sveže ozračje bo motil vonj po izgorelih gorivih.

Če še niste uganili za kaj gre, naj povem, da bo v Lescah 11. Evropski kriterij motornih modelov, katere modelarji imenujejo »disel penjači«. Verjetno naziv te modelarske kategorije ne pove kaj prida dosti, zato nekaj več o tem.

Disel penjači, kot posebna modelarska kategorija med

modelarji žive že dolga leta. So za modelarje privlačni, toda zahtevni, komplicirani in do skrajnosti natančni. V čem so vzroki takih karakteristik te kategorije? (Nadaljevanje na 6. str.)

Izid natečaja

Pravijo, pa ne vem, če je res, da se pod Mežakljo pretakajo silne podzemne vode, za celo jezero da jih je, in še pravijo, ko se bodo ljudje tako razradili in preobjedili

vsega dobrega, da bodo mesarji na vratih zastoj ponujali telečje zrezke, takrat bodo vode privrele na dan in zalile Jesenice do vrha tovarniških dimnikov.

Tudi pravijo, za to pa dobro vem, da je res! da grozi Jesenicam še ena, nič manjša nevarnost: zdaj zdaj se bo zgodilo, da jih preplavijo prepolne greznice in odplaknejo v Savo vse, kar leze in gre, vstevši avtomobile in fičke.

Je stvar namreč taka, da živ krst ne ve, kako in kam s prijazno vsebino polnih greznic. Ni podjetja ne človeka, ki bi jih izpraznil, ni avtomobila ne soda, s katerim bi nevarno stvar odpekljali, ni prostora ne kraja, kjer bi jo odtočili. Ali boš v klobuku prenašal in smreke na črnem vrhu zalival? Človeku se Jeseniški občan smili in zatorej sem na lastno pest razpisal natečaj za rešitev tega problema in zdaj razgrinjam pred vami pet najboljših izmed številnih predlogov, ki sem jih do roka prejel od vseh vrst strokovnjakov.

Upajmo, da bo Jeseniška občina izbrala najbolj primerne in tako vsaj nekaj ukrenila za omilitve te nadloge, ki — to priznam — res nikomu ne diši.

Skupina zdravnikov je izdelala projekt ZAMASEK, ki ga odlikuje predvsem cenena izvedba. Potrebovali bi le nekaj vreč cementa in cisterne vode ter bi vsem Jeseniškim prebivalcem zacementirali določene dele človeškega telesa. Greznice bi postale celo povsem nepotrebne!

Nacrtni POKOJNINA so mi poslali naši upokojeanci. Predlagajo, naj bi Jesenice izselili v dolino Radovne, na Jesenicah pa bi v bodoče živeli samo upokojeanci z vseh vetrov naše dežele, saj si s svojimi pokojninami lahko privoščijo tako malo za pod zob, da jim je treba skozi vrata z napisom WC morda le enkrat na mesec!

Turistično in devizno zanimiv je projekt EXPORT. Skupina ekonomistov predlaga Jeseniškim občanom, ki imajo itak vsi obmejne propustnice, naj hodijo to reč, zaradi katere so greznice prepolne, v bodoče opravljati v Beljak, če pa je sila, v Področico.

Spričo naglega razvoja astronautike bo morda kmalu mogoče vso reč izstreljevati v orbito okrog Zemlje, pravijo avtorji načrta SATELIT (avtorji so svoj načrt krstili malce drugače, toda iz spodobnosti sem iz njihove besede izpustil črko R!).

In še projekt SAVA: njegovi sestavljavci svetujejo, naj Jeseničani greznice izpraznijo kar v Savo in vso packarijo preprosto spuste po reki navzdol. Upajmo, da avtorjev tega načrta HC Moste in Železarna ne bosta tožili zaradi — ukradene zamisli. Tožbe ribiških družin in turističnih društev pa se jim itak ni treba bati, saj je njihovo negotovanje našim vrhim gospodarstvenikom že vrsto let le v smeh in posmeh... VILKO NOVAK

Butale na Gorenjskem

MILČINSKI - NOVAK

0 novih cenah in o nadomestilu v butalskih družbenih službah

Pravijo, da so njega dni v Butalah povišali cene nekaterim krvavo potrebnim rečem. Pa so cene stale tako gosto kakor smreke v hosti: koder so katero povečali, se je z vejami ujela v druge in se vanje zapletla in jih potegnila s sabo in so imeli silno truda, da jih izmotajo in spravijo na staro raven.

Pa si izmislili oni izmed njih, ki mu je najbolj svetlo gorela pamet v buči, in pravi: »Možje, kaj če bi pustili cene, naj kar naprej bežljajo navzgor kot veverica po smreki? Dajmo zaposlenim dodatek k plačam, pa se ne bodo upehali, ko bodo dirjali za novimi cenami!«

Te besede so bile modre in možje so kihnil, da je res tako. In je oni, ki jih je bil spregovoril, zadovoljen kimal, ko je opazoval, kako podjetja z razumevanjem dajejo svojim delavcem nadomestilo: to predpisanega jurja in pol, ono še enkrat toliko! Pa kakor je bil zakon moder, ni pomislil na družbene službe, ki jim prenapeti občinski proračun že tako s težavo in muko reže kruh. Cena je rasla za ceno in nesrečni šolnik, ki je urno plezal za njimi, se je spomnil, da jih ne more več dohajati.

Pa se je prestrašil in klical sosede, ki so bili že dobili lepa nadomestila v svojih podjetjih in so zijali gor, naj mu pomagajo ujeti brzonože cene.

Oni spodaj so se posvetovali, ugibali so in so uganili: druge pomoči da ni, nego treba je mačke, samo mačka zna in si upa v višine in bo ročno splezala za cenami in bo onemu, ki se je zapeljal, nesla nekaj jurčkov — le z jurčki si bo spet pomagal na trdna tla.

Stopijo po mačko, rahlo ji nataknejo okoli vratu poldruga jurja, in ji potem bistro pokažejo in povedo, kateri družbeni službi naj jurja nese v pomoč in čemu.

»Toda mačka je dejala: »Mau!« na vse prigovarjanje samo »Mau!« Obilna zgovornost zbranih mož ni bila kos, da jo prepriča in preprosi, le sukala se je in dala vsakomur vedeti, da je poldrugi jur hudimano »maus«.

Pa je klavni prosvetar tam gori, kjer je obtičal, ko se je gnal za cenami, napel druge strune. Prišel je in je vabil s prijazno besedo: »Muca, na, pridi sem, čeprav so počitnice! Glej, za cene ni počitnic, ravno tako moram v trgovini segati v žep!«

Toda ni bila muca še od včerajšnjega dne, nego je imela bogate izkušnje, pa je vedela, da marsikje v družbenih službah še prejšnjega dodatka za kruh niso dobili. In ni hotela k onemu v vrh. Najbrž si je mislila: »Kar sami si izplačate nadomestilo, v rezervah si ga poiščite, z izboljšano proizvodnjo si ga ustvarite!«

Pa jo je dni zgoraj še bolj mlo klical. Tovaršica je dejal mački in še jo je spomnil, da šola ni fabrika in zatorej ne more ustvarjati rezerv niti z izboljšanjem proizvodnje povečevati osebnih dohodkov, nego lahko le potrpežljivo čaka s klobukom v roki, kaj da bo kani iz občinskega mošnjička. Žal mu je bilo, da je šel v prosveto.

Pa je segel v žep po prazno denarnico in jo kazal doli: »Na, muca, pridi gor! Prazna je, prazna! Res je prazna, čeprav smo šele sredi meseca!«

Mačka ni verjela: »Mau!«

Mož tam gori je stresal denarnico: »Vidiš, da je prazna! Klobaso ti bom kupil z dodatkom in liter mleka! Brez skrbi, bom že iz svojega primaknil, če bo nadomestilo za tak nakup premajhno! Na, pridi gor z nadomestilom! Naj pri priči fluktuiram, ako ne dobim nadomestila! Veš, da ne bom gledal, kako v tovarnah dobivajo po tri jurčke nadomestila in še počitniški regres, jaz pa se lahko le pod nosom obrišem! Na, na!«

Pa ko je mahal z denarnico, se je zdela mački najbolj varno, da izgine od tod. S tačko si je snela nadomestilo in ga skrila v časopis, za bujne fraze o izenačevanju prosvetnih delavcev s šolanimi kadri v gospodarstvu ga je skrila.

»Noče!« so možje dejali. In ker ni kazalo onega pustiti v vrhu toliko časa, da se verižna reakcija poleže in vsaj nekatere cene zdrknejo navzdol, so mu svetovali, naj si med počitnicami omisli honorarno zaposlitev. Pa jih je poslušal in si poiskal delo v nekem podjetju in zdaj toliko zasluži, da ne vem, če ga bo na ješen sola še videla...

Mlatev- domači praznik

Dva praznika, ki nista zapisana v nobenem koledarju, pozna vsak kmet vsako leto: klanje prašiča pozimi in mašinanje (mlatev žita s strojem, z mlatilnico) poleti. V teh dveh dnevih se polnijo shrambe, da je potem za leto dni dovolj kruha in mesa. Če gre vse po sreči, je takrat veselje pri hiši, poplačano je kmetovo delo, zato se takrat sicer veliko dela, pa tudi več je in pije; obvezno pripravi gospodinja bobbe in flancate, gospodar pa delavcem, domačim in drugim, ki pomagajo, kar naprej ponuja kozarček žganja — pozimi ker je mraz, poleti ker je vroče in ker je treba poplakniti prah po grlu.

V sredo je bil pri nas doma tak praznik, mašinali smo. Ker je navada taka na kmetih in ker je vse manj ljudi za delo in ker je tako pravzaprav tudi prav, sem si vzel en dan dopusta in pomagal. Milan me je vprašal pri malici, kako to, da še jaz danes delam doma; s tem vprašanjem je povedal, da sicer to zadnja leta ni moja navada, kar je res; ker sem vprašanje tako razumel in ker me je spravil v majheno zadrego, sem samo skomizgnil z rameni in rekel: Zakaj pa ne!? Seveda, je resno odgovoril, saj boš potem vse leto jedel kruh!

V sredo sem jedel tudi prah, vezal otepe skupaj z Markuševim Jožem in jih metal na oder. Kondicije sicer nimam najboljše, zato me zdaj precej bolijo roke, vendar sem vedno rad, pred leti še, ko sem več pomagal doma in pri sosedih, vezal otepe. Morda zato, ker je to izrazito moško delo, tako, ki zahteva celega in močnega tauta, tak pa vsak hoče biti, ko dorasča. Ko sem bil še mlajši, še otrok, sem metal snope z voza na mašino ali tlačil slamo v svislih — počel sem pač tisto, kar delajo otroci pri mašinanju. Otepe so vezali starejši fantje, Markušev Joža ali Mirko, Pogvajnov Tone, Jančev Francelj in drugi, in ti so mi bili takrat vzor, pojem moči, bili so odrasli in privoščili so si lahko tisto, kar smo otroci le gledali s široko odprtimi očmi: pili so žganje, pogovarjali so se z dekletji in med seboj stvari, ki jih nismo smeli slišati, včasih so v otep povezali kakšno dekle, ki je ravnalo slamo, da je bilo smeha in govorice na pretek...

Za dobro voljo pri mašinanju mora nekdo poskrbeti: čas potem hitreje mine in delo ni tako naporno. V sredo nas je zabaval Rosov Janez; fant je še, čeprav že nekoliko v letih; bil je na odru, na slami, skupaj z Ažmanovim Lojzutom in Molovim Milanom. Najprej so ravnali slamo v svisla, potem pa skladali otepe; ker je letos slame precej, s prostorom pa je zmerom križ, so jih morali precej tlačiti; bil je vroč dan, pod streho pa je bilo še bolj vroče, zato je od časa do časa prišel malo dol gledat, kdaj bo voz prazen, pa kakšen kozarček ga je spil in kakšno rekel s Cvetko in Slavico, ki sta ravnali slamo, ali s Francko, ki je metala snope na mašino. Pa pokadil je eno, saj je pri takem opravilu treba zelo paziti, da kadilčeva neprevižnost ne postane usodna, zato nas je, kadilce, ata kar naprej opozarjal, naj ne kadimo na podu ali v bližini voza z žitom, meni pa tudi sicer stalno pravi, naj kadim manj. Šlo pa je vse po sreči in skoraj brez zastojev, le nekajkrat je moral Marjan, ki je nosil žito in je bil tudi sicer »glavni«, bil je zdaj tu zdaj tam, če gre vse, kot je treba, prevezati varovalke pri motorju. Ata se ni imel na koga jeziti, da prehitro daje v mlatilnico, ker je to delal sam; če se je zabasalo, je samo nemočno pogledal Ažmanovo Faniko, ki mu je pomagala in rezala povesla snopov; če je mlatilnica po-

Skrbno zloženo snopje v kozolcu — Foto: A. Triler

tem spet močneje zatulila, se je samozadovoljno nasmehnil in previdneje nadaljeval z delom, če pa je utihnila in je Marjan ugasnil motor, se je brž začel izgovarjati na vlažne snope, kar je bilo pri enem vozu tudi res. Taki zastoji pa so pri mašinanju nekaj najbolj neprijetnega, ker se s čiščenjem bobna pri mlatilnici in z vezanjem varovalk delo včasih zavleče pozno v noč.

Pri malici so starejši obujali spomine... kako so mlatili včasih, kako danes. Celo cepcev so se nekateri spominjali; mlatev je trajala takrat po ves teden ali še dlje, danes je to opravljeno v enem dnevu ali še prej. Pod je takrat imel svojo funkcijo, danes jo nima več, spremenjena je, pod je le še prostor kot vsak drug, mlatev s strojem ga, takega, kot je, kakršen je nastal prav zaradi mlatenja s cepci, ne potrebuje več. Rosov Janez je potem pripovedoval o mlatvi z gepelnom in mlatilnico, ki je samo ločila zrno od slame, treba pa je bilo potem še retati, ločiti zrno od plev, vejati žito. Otroci so takrat poganjali konje, to delo pa je bilo naporno in nevarno, ker zobata pre-

nosna kolesa niso bila zavarovana. Pozneje so začeli mlatiti z motornimi mlatilnicami, ki so že tresle in retale, zdajšnje velike mlatilnice pa žito tudi že vejajo, ločijo zrna po velikosti in kvaliteti, pajkelj (priprava za vejanje žita na ročni pogon) ni več potreben. Mlatev zdaj sicer zahteva več ljudi, je pa potem hitreje opravljena. Sosedje in vaščani si med seboj pomagajo, danes gre eden mašinat k sosedu, jutri pride sosed k njemu. Mlatilnica je vaška last, eden pa skrbi zanjo, pravijo mu mašinst, gre z njo od hiše do hiše, pomaga tudi pri delu, če pa je treba kaj, popravi. Na Okroglem so mlatilnico kupili 1951. leta, prej pa so mašinali s Smajdovo.

Še smo se pogovarjali, tudi o stvareh, za katere je Janez rekel, da o njih ni treba govoriti. Pa kaj bi, marsikaj se takole ob mašinanju reče, ljudje so veseli, ker je žito v shrambi, posebno če je dobra letina kot letos, veseli, ker je naporno delo opravljeno, pa ga zvrnejo kozarček, dva, da poplakne prah po grlu in grehe pomori.

A. TRILER

Pred evropskim kriterijem

(Nadaljevanje s 4. str.)

Disel penjači kot kategorija združujejo v sebi pravzaprav dve vrsti letalskega modelarstva. Ena je motorna, medtem ko druga smer temelji na osnovah jadralnih letalskih modelov. Problem izhaja iz gole združitve dveh popolnoma različnih kategorij v kompleksno celoto, ki jo, disel penjač uokvirja. Motorček z 2,5 cm prostornine služi modelu le zato, da se letalce povzpne do določene višine (100 — 150 m). Ta ni omejena, saj je od nje odvisna dolžina leta in s tem v zvezi tudi plama modelarja. Vsi modelarji morajo po FAI (mednarodna letalska organizacija) predpisih uporabljati motorčke z enako prostornino. Tudi modeli so omejeni po minimalni teži in maksimalni površini.

Casovno omejeno je tudi delovanje motorja. Ta ne sme vleči modela več kot 10 sekund. Če motor ta čas prekorači, potem modelar start lahko enkrat ponovi. Če mu spodleti tudi drugič, potem ga tekmovalna komisija za tisti turnus diskvalificira, vendar mu kljub temu dopušča možnost, da tekmuje v preostalih štirih turnusih.

Omenil sem že, da pari časomerilcev merijo dolžino leta modela. V ta čas vstajajo tudi 10 sekund delovanja motorja. Vsaka sekunda pomeni točko. Maksimalen možen rezultat je 180 točk (lahko tudi 180 sekund) pa čeprav model pri tem startu ostane v zraku cel dan.

Dolžina leta modela pa je poleg kakovosti motorja odvisna seveda od izkušenosti modelarja, ki gradi model. Za vsak kvaliteten model te letalsko-modelarske kategorije mora napraviti poseben aerodinamičen proračun profilov krila, preseka trupa in repnih površin. Poseben problem predstavlja trdnost modelov. Te je treba ob minimalni dovoljeni teži zgraditi čim trdnije. Zato se modelarji poslužujejo posebnih konstrukcijskih prijemov, v gradnji pa uporabljajo specialne materiale kot balza les (izredno lahek, sorazmerno trden in drag material), japonski papir in posebne lake za napajanje tega papirja.

Tako pomembna kot izdelava pa je tudi reglaja modela, saj s tem, da je letalce narejeno, še ni nujno da v redu leti. Zelo pogoste so deformacije krila med prekrivanjem in nekatere druge nevednosti. Te mode-

Start »disel-penjača«

lar korigira pri reglaji s tem, da spreminja napadne kote krila ali višinskega stabilizatorja.

In kako izgleda start disel penjača? Ko modelar vžge motorček in ga preizkusi, naravna avtomat, ki po 10 sekundah motorček ugasne. Model navadno vrže strmo v zrak. Ta se zaradi žiroskopskega momenta motorja dviga v ostri spirali. Ko avtomat motorček zaduši, obenem odkloni tudi smerno krmilo in letalce v trenutku zaokroži. S to operacijo modelar z dognanim modelom lahko doseže odličen rezultat, kajli najbolj kritična točka leta je prav moment, ko ugasne motorček. Model v trenutku izgubi hitrost in zato sam od sebe povesti nos in nabira hitrost. S tem pa izgublja višino.

Dolžina leta disel penjača pa je poleg teh faktorjev odvisna tudi od vremena. Čim bolj je atmosfera labilna, pogostejši so termični vzgorniki. Če modelarju uspe startati model v tak vzgornik, potem start gotovo zadovoljivo uspe. Seveda, taka kot je možnost, da modelar starta letalo v vzgorniku je tudi obratna možnost, namreč da starta ravno v strujo padajočega zraka. Tu modelu ni pomoči. V nekaj desetih sekund se znajde na zemlji.

To bi bilo torej nekaj iz sveta modelarjev, ki se ukvarjajo z disel penjači. Ni sicer mnogo, toda če bi hoteli vedeti kaj več o tem, potem bi moral pisati tole strokovnjak. Toda obstaja še druga rešitev. Oglejte si tekmovalce in na svoje oči se boste lahko prepričali o zahtevnosti te panoge modelarstva, požrtvovalnosti in zagrizenosti modelarjev.

— T. P.

Po Prešernovih stopinjah v Kranju

(Nadaljevanje)

Stara šola, po katastru Mesto 96, prejšnja ulična zgradba Tavčarjeva 2, sedaj Cankarjeva 2. Dvonedstropna stara stavba v zaščitni uličici v sredini mesta je bila nekoč lastnina srednjeveške dobrodelne bratovščine. V letih 1809—1811 je mogočno, a ne prav koristno izrabljeno, poslopje skušal preurediti za šolske namene napredni dekan Augustin Sluga. (Prav iz osebne knjižnice tega moža imamo v muzeju prvotisk »Kersta pri Savizi« iz l. 1836.) Velik požar v l. 1811, ki je uničil skoro ves Kranj, je tudi njegovo delo zadržal. Stiska z denarnimi sredstvi, saj je bilo takrat gotovine na vseh koncih premalo, ko je bilo vendar treba obnoviti dobro večino pogorelih ostrešij v mestu, je Slugovo, sicer prekoristno zamisel zavlekla vse do leta 1816, ko se je končno le vselila v stavbo sprva tri, pozneje štirinadstropna šola za otroke obojega spola.

Pred to staro učilno je hodil postajati naš Prešeren, da bi ob koncu pouka privabil otroke s seboj k Puščavniku ali h

Kumerju, da bi jih tamkaj prijateljsko pogostil s slasticami ali celo s pravim kosilom. Včasih jim je že zjutraj, ko so prihajali v šolo, naročil, naj le zagotovo pridejo k Puščavniku, da jih bo popoldne čakal.

Pesnikova nečakinja, Marijana Vovkova por. Grom je pripovedovala o stričevem odnosu do teh otrok še ob koncu prejšnjega stoletja: »Pa denar so jim na ulici metali. Pazili so, kedo bo bolj hitro dobil, pa smejali so se jim. Otroci so gledali, kako bodo stric vrgli, na desno ali na levo. Potem pa so krajcarje vrgli prav predse! Pri Puščavniku pa so gledali, kdo bo bolj hitro pojedel, potem so ga pa pohvalili. — Take reči so jih veselile, da so se malo nasmejali. Drugače pa je bil smeh pri njih zelo drag.« Tako pripoveduje Marijana, ki je kot dekle več mesecev preživela pri stricu, odvetniku v Kranju. Drugi vir še dodaja, da je pesnik skoro vedno nosil v žepih rožiče in fige, da bi jih delil med otroke, ki so drli za njim in prosili: »Doktor, fig, fig! Pa so mu potem nekateri jeziceži hitro vzdeli šegav priimek »Doktor Fig.«

Kot odvetnik je imel Prešeren v Kranju in po vsej Gorenjski številno klientelo, a kljub temu kaj prida denarja nikoli ni bilo pri hiši. Ne le zaradi dobrosrčnosti do otrok in pivskih prijateljev. Pa tudi zato ne, ker Prešeren ni bil advokat—kožoderec. Marsikateremu revnemu klientu je napravil tožbo zastoj, ne da bi kdaj zanjo terjal plačila. Če pa so nekatere pravde izgledale količkaj krivične, jih sploh ni sprejel v delo in je take tožbarje kar zgrda napotil k ljubljanskim odvetniškim pijavkam. Pa tudi ta Prešernova dosledna poštenost ni bila kriva siročine, v kateri sta živela s sestro Katro. Sorodniki in sodobniki pesnikovi le to trdijo, da se Francetu denarja ni zdelo prav nič škoda, da je bil sploh »ponucoven« človek!

Stara šola, pred katero so vodile Prešernove stopinje, še stoji. Zdaj v njej uče vajence kovinskih in drugih strok; pred nekaj desetletji pa je v tej hiši imela zatočišče celo kranjska gimnazija.

Prešernov hram, po katastru Mesto 110, ulica je bila prej Župniščna 42, pozneje Mestni trg št. 9, zdaj pa nosi hiša označbo Titov trg št. 14 — Poslopje je že od začetka 19. stoletja hitro menjavalo lastnike. Nekaj časa je bilo v rokah Lokarjev,

Ivan Vavpotič (1939): »Doktor Fig.«

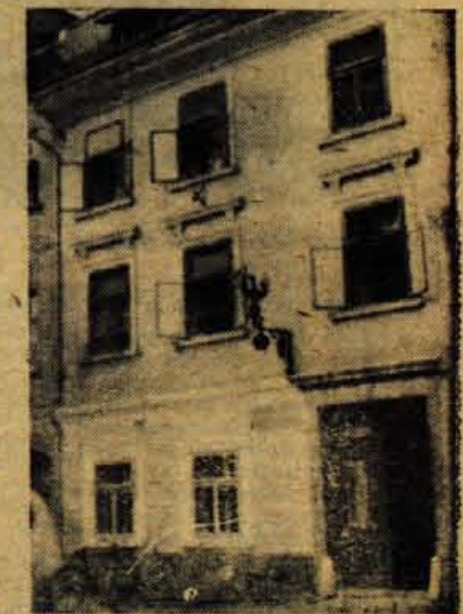
potem Jalnovo; v letih Prešernovega bivanja je bila hiša in gostilna v njej last pivovarnarja Antona, pozneje sina njegovega Leopolda Maverja. Prav iz te dobe je znala dosti anekdot povedati o Prešernu l. 1952 umrla pivovarnarjeva hčerka Gabriela Mayr por. Zužek. Tudi pri poznejših lastnikih gostilne Siferjevih se je ohranilo živo izročilo o posedanjih našega pesnika pri prvi mizi, tik ob oknu; odtod je bil namreč lep pogled na vrata župniške cerkve, da je dobro videl, kdaj maša začne in kdaj konča. Se zadnja gostilničarka, Terezija Siferer por. Kobal, ki je umrla pred dobrim letom, je vedela povedati in tudi pokazati, kako je Prešeren pošiljal v cerkev kakega od žejnih gostov in mu obljubil dvajsetico, če bo šel namesto njega k maši. Ko pa je bilo cerkveno opravilo končano, je naš pesnik zadovoljno zavil proti domu. Menil je šegavo, da je vse prav, če je bil pri cerkvenem opravilu zastopan s plačanim namestnikom...

Prešernov hram je dobil to svoje sedanje ime šele l. 1952, ko je za notranjo ureditev napravil načrte sam naš največji arhitekt Jože Plečnik. Tudi vsa oprema, mize in stoli, svetlobna telesa in peči — vse je bilo narejeno po natančnih umetnikovih načrtih. Žal pa je pozneje nerazumevanje lastnikov pa tudi nerazpoloženje neuvidevnih gostov samih izobikovalo prepričanje, da oprema ni dovolj praktična in da jo je treba zamenjati. Danes je sicer Prešernov hram v sklopu gostinskega podjetja »Jelen«, a Plečnikova oprema pa še v zasebnih rokah. Morda le ne bi bilo napačno, vsaj nekaj kosov te lepe in umetniško izdelane opreme odkupiti in ohraniti v kaki primerni javni sobani ali klubu? Da bi ostal v Kranju spomin tudi na Plečnika, drugega slovenskega genija...

Takrat, l. 1952, natanko ob stoletnici postavitve Prešernovega nagrobnika, je Plečnik menil, da bodo »v tem hramu z nizkim stropom dobrohotni in šegavi vinski duhovi bližji ljudem« in da se bodo tu zbirali prešernoljubci k prijetnim pogo-

vorom o ustvarjalnih načrtih za Prešernov Kranj. Bilo je za samotarskega in tihega arhitekta kaj nenavadno, da se je takoj in rad odzval vabilu, naj pride h kstu po njem obnovljene gostilne. Ves čas, pozno v večer je bil Plečnik prisrčno dobre volje in kar iskriv od duhovitih domislic. Prisotni gostje so bili kar očarani od presenečenja, saj so doslej vedeli le za čudovite umetnine arhitektovih ustvarjalnih rok, zdaj pa so spoznali tudi plečnikove osebne šarm, ves človeški in slovenski. Kar nehoti se nam je ob tem srečanju utrnula misel, da je moral biti naš prvi genij tudi tak: veliki Prešernov duh se je znal in se je rad sklonil k najbolj preprostemu vsakdanjemu do-

(Nadaljevanje prihodnjic)
CRTOMIR ZOREC

Prešernov hram v Kranju, Titov trg 14

Naš roman

A. A. BEG

Najemnica, živeča z malim uradnikom, ki je ostal živ, ko so njo ubile bombe, če bi še živela, bi vedela, kam naj zdaj pojdem, bila je življenjska, vesela in resna, poznala je baletne drže, stala sem pred njo, se z iztegnjeno roko oprirala na predalnik, kot da je drog, oblečena sem bila v dolge bombažne spodnje hlače, moj triko, in v rdečo bluzo, bila sem majhno dekletce, prav resno, opredeno z resnim snom, lasje mi je povežala zadaj v repček, z veliko modro pentljo, in mi kazala prve drže, obe stopali je treba obrniti navzven, iz prve drže sem morala prestaviti levo nogo, ne, vnovič, je rekla mati, kolena ne smeš upogibati in tako sem v četrtnem krogu premikala nogo proti levi, konice morajo biti vselej obrnjene navzven, je rekla mati, nogo sem obrnila nazaj, sledilo je najtežje, pritegniti sem jo morala spet k telesu, popeljati naprej, ne da bi ukrižila koleno in jo prestaviti v prvo klasično baletno držo. Franziska je nenadoma videla, da je prekoračila Campo Morosino, moj bog, sem na Campu Morosini vadila baletne drže?, bil je samo privid, le počasi prav previdno in neopazno zibaje je odšla z enega konca trga do drugega, toda zdaj ne morem več dalje, vendarle, tik pred seboj je zagledala vhod v bar,

neonski napis se je svetlil nad steklenimi vrati, za trenutek se je oklenila kljuko, potem pa vstopila.

Takoj ga je zagledala. Stal je pri točilni mizi, med drugimi možmi, vendar sam, in brez obnavljanja je stopila proti njemu. Spoznala ga je

je po profilu, kanadskem jopiču in vsem drugem. In medtem ko se je dotaknila njegovega lakta, je vneto razmišljala, kaj naj mu poreče, če jo bo pogledal, bilo je preprosto, spomniti se je morala le mladeniča, ki jo je popoldne poprosil, naj ga popelje s seboj na potovanja, bilo je preprosto in zdaj se je spomnila nanj, kajpada, je pomislila, nezasišano dejanje, če nagovoriš tujca, je moč opravičiti le z enim: treba ga je nečesa poprositi. Presunjena je videla, da se je obrnil, jo presenečen pogledal, poprositi ga moram, zinila je prvo, kar ji je padlo na misel, in bilo je prvo in najboljše, prošnja, prosjačenje.

»Mi lahko pomagate?« je vprašala. »Veste morda, kje bi lahko dobila službo?«

Pogledal jo je. Ni se nasmehnil. Bil je možki s Campanilla. Z zanesljivo krettnjo jo je prijel za laket in podprl. Odrinil jo je od točilne mize, do enega izmed stolov, ki so stali ob steni. Sprva je nekaj časa sedela togo in zravnano.

Stari Piero, ob koncu noči

rezila trstike, rosa je neumna, jaz led v svetlobi, želim ji otroka, v hladni trstiki, od kogarkoli, ženi pa smrt, pri torcellu v trstiki, v postelji in naglo, čoln je tako nem, Fabiu ne želim ničesar, jegulje še vedno spijo, le da bi gosli, v trstiki pri torcellu, igral tako kot želi, zmrznjeno in vroče, daje jim denar, v beli svetlobi, denar jegulj, zmrzjen in vroč, zlato paludijev, oprezam v mrazu, med očenašem, skozi rezila trstike, našli me bodo, ki si v nebesih, me prinesli v mestre, mene led v svetlobi

ČEŠKA - dežela spominov

Zlata Praga

Ime, ki se je prijelo mesta, danes le še spominja na tiste čase, ko je bila Praga reš zlata. Če se dvigneš na Hradčane, malo nad mesto, kjer so skozi stoletja in stoletja vladali kralji in kjer je danes sedež republike, vidiš vso panoramo mesta. Kakor v sanjah vidiš pod seboj nešteto kupol in zvonikov cerkva, stamb in muzejev. Vse je prekruto s sivo prazno davnine in le še tu in tam vidiš, ko se v soncu zablesti vrh kakšnega poslopja. To je zlato, tisto, ki je dalo mestu ime.

Toda če bi hoteli videti vse mesto, bi potrebovali mnogo več časa kot pa ga ima turist. Zato se človek mora odločiti, da si ogleda le nekaj najpomembnejših spomenikov. Enkrat za spremembo se ne bomo zadržali pri gradovih, ki smo jih videli že toliko, ampak v mestni četrti, ki je danes muzej — to je četrt, kjer so živeli Židi.

vse, kar je bilo židovskega, smo hoteli izvedeti. Čisto enostavno so nam pojasnili: Nemci so namreč izselili vse Žide in ker so računali, da se ne bo nihče več vrnil, so vse njihovo premoženje in značilnosti judovskega življenja pustili, ker so računali, da bi na tem mestu uredili muzej izumrle rase.

Prvi muzej že leta 1906

Na mestu, kjer je danes velik muzej, so že leta 1906 Židi sami uredili prvi muzej. Že do okupacije je bilo zbranih mnogo ostankov židovskega umetniškega ustvarjanja. V zbirki imajo krono z znano židovsko zvezdo, ki je bila tako zasovražena med vojno. Nehote se spomniš dnevnika Ane Frank, ko je tolikokrat žalostno zapisala: »Židje morajo nositi židovsko zvezdo na obleki, morajo jo nositi na aktovki, na kolesu, povsod... Zakaj?« Zato, da so Nemci vedeli, da so to ljudje, ki niso nikjer

Židovska četrt, odkoder so med vojno izselili prav vse prebivalce in kjer so hoteli narediti muzej izumrle rase. Danes vse zgradbe služijo za muzej.

kopali. Potem pa se je počasi spomenik zasul, postavili so drugega in zato vidiš danes včasih le vrh, včasih pa cel nagrobnik.

Pretrsljiva zbirka

Mnogo je ohranjenih dokumentov iz dobe nemške okupacije. V znani Pinkasovi sinagogi je prikazano, koliko Židov je umrlo. Na stenah, ki se vse združujejo na vrhu v zvezdo, so imena taborišč in umrlih. Povsod so letnice rojstva, potem le še datum, ko so jih odpeljali. Za njihovo smrt je vedel le malokdo. Med letnicami vidiš, da je bilo veliko, skoraj največ otrok. Zelo pretresljiva pa je zbirka otroških pesmi in slik, ki jo hrani muzej. Najmanjši so čutili, kako globoko jih Nemci sovražijo. Nobena prošnja ni bila uslišana, noben jok tako močan, da bi zaprl pot nemškemu namenu, da rasa Židov izumre.

Se več je takih zbirk in spominov in še bi jih lahko našli, tako kot jih najdeš pri nas.

Na svidenje pri nas

Zopet smo lahko ugotovili, kako zelo smo si kot narod podobni. Tako kot mi, tudi oni čuvajo spomnike narodnoosvobodilne vojne in se borijo, da do česa podobnega nikoli ne bi več prišlo.

Ko smo se poslavljali, smo si želeli le, da bi se še enkrat videli pri nas, kjer bi jim lahko pokazali prav tako kot oni nam, marsika lepega in zanimivega.

KONEC

TATJANA VOZEL

Zanimivo židovsko pokopališče

Muzej izumrle rase

Leta okupacije so pustile sledove tudi na Češkem. Mnogo žrtiev, uničena poslopja in tovarne, vse to so kruta zapuščina zadnje svetovne vojne. Posebno prizadeti pa so bili prebivalci židovske četrti. V letih okupacije je namreč umrlo 97 odstotkov vseh Židov, ki so živeli na Češkem. Mestna četrt, kjer je bilo središče Židov, je ostala nepoškodovana. Kako to, ko pa je bilo vendar uničeno prav

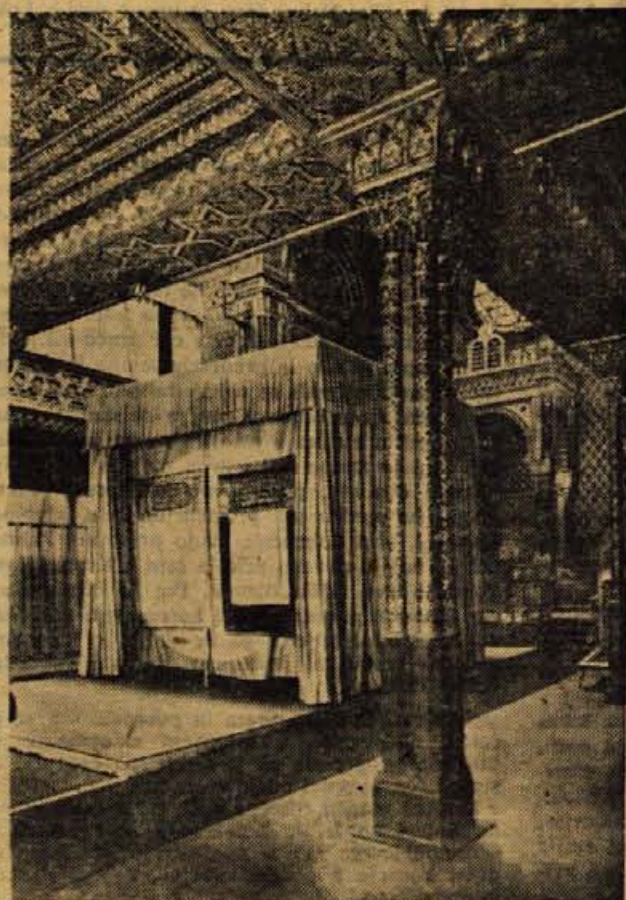
zaščiteni. In taka zvezda je na vseh spomenikih židovske kulture. V njihovih cerkvah — sinagogah, vidiš povsod njihov simbol. Vsi stropi so izoblikovani v zvezdo, na vseh tkaninah in slikah je nekje zvezda. In ko pregleduješ bogate zbirke roko delcev zopet opaziš ta njihov simbol.

Zelo bogata je tudi knjižnica, kjer so ohranjeni redki primerki hebrejske literature. Vse to kaže na visoko kulturno raven čeških Židov.

Zanimivo pokopališče

Za muzejem je ohranjeno še pokopališče, kamor so po njihovih običajih pokopavali Žide ne samo iz Prage, ampak iz vseh pokrajin Češke, kjer so živeli. To pokopališče pa ni tako kot so naša pokopališča. Vidiš spomenike pri spomeniku in ponekod se vidi iz zemlje samo vrh. Vodič ti hitro razloži, kako je prišlo do tega. Na majhnem prostoru,

ki so ga imeli, so jih pokopavali tako, da so ležali eden vrh drugega. Iz zemlje je gledal nagrobnik z imenom zadnjega, ki so ga po-

Židovska sinagoga, ki je bila zgrajena že leta 1270

Ne joči, Pula -

XI. festival jugo- slovanskega filma

»Službeni položaj« Fadila Hadžića je v Puli zmagal bolj zaradi svoje aktualne teme (prepričan revolucionar — sedaj direktor in skomercializiran birokrat) kot zaradi resnično trajnih kvalitativ (na sliki Pero Baničević in Uroš Kravljaja)

Najpopularnejši igralec na letošnjem festivalu — je bil nepismen... Četnik Mija Aleksić je prišel iz bunkerja na svoj pogreb... Zika Mitrović je marširal tokrat deseti in z »Maršem na Drino« — primarširal do polovične Zlate arene... V obeh letošnjih »Nušićih« je bilo manj Nušića kot v »Lito valovitem«... Dobili in (neuradno) nagradili smo — jugoslovanskega Belmonda... Taki in podobni, neresni utrinki se nehote porajajo ob letošnjem enajstem puljskem festivalu. Zakaj bil je silno povprečen in ponesrečen, kot je bila zelo borna naša filmska žetev v zadnji sezoni. Osemnajst prijavljenih filmov, dvanajst sprejetih v konkurenco in le šest kakorkoli opaženih od festivalske žirije... Težave s sredstvi? Le polovična sprostitev tematike? Pomankanje zavzetih in pogumnih ustvarjalcev? Neugodno vzdušje pri domači publiku? Pravilnih odgovorov je verjetno kar več.

jutri bo bolje

Po »uradni dolžnosti«

Kljub temu, da je »Službenemu položaju« Fadila Hadžića festivalska žirija prisodila najvišje priznanje, puljsko Veliko zlato areno za najboljši film leta, pa po vsem so-deč, nad njim ni bila preveč navdušena — ampak se je tako odločila bolj po »uradni dolžnosti«, ker je bil to pač edini film, ki je angažirano in kolikor toliko uspelo obravnavati našo aktualno in splošno družbeno problematiko. Nekako v nadaljevanju stila »Iz oči v oči«. Sicer pa je mogla žirija v tem filmu nagraditi še dva igralca — Olivero Markovič z Zlato areno za žensko vlogo in Vojo Mirića s Srebrno areno za moško vlogo — zakaj režiser Hadžić res ni prišel vsebinsko preko aktualnosti, oblikovno pa ne preko »Abecede strahu« in »Desanta na Drvar«.

Za drugi najboljši film festivala je žirija proglasila »Marš na Drino« našega najaktivnejšega (in najboljšega) aktualnega režiserja Zike Mitrovića — in filmu podelila Veliko srebrno areno. Oče

»Kapetana Lešija« in njegovih naslednikov je v svojem desetem filmu skušal prerasti svojo običajno spektakularnost in ustvariti predvsem realistično zgodovinsko delo — »delo moškega realizma«, kot ga je sam imenoval. Kljub temu, da mu je to (v veliki meri po »zaslugi« preveč bledega scenarija) le deloma uspelo, pa je spet posnel soliden film, ki bo s svojimi barvami, zanimivo temo slavne carske bitke, trdim humorjem in Aleksandrom Gavrićem, gotovo našel mnogo gledalcev. Žirija je Mitroviću (za njegov osebni jubilej) prisodila pol Zlate arene za režijo, Ljubo Tadića pa je za njegovo vlogo v tem filmu nagradila z Zlato areno za najboljšo moško vlogo.

Končno so tudi naši vrli dalmatinski »dase« dobili svojo filmsko podobo (med njimi tudi Ljubiša Samarčić) — v komediji o »amore Made in Yugoslavia« — za export, ki ji je Obrad Glušević dal naslov »Lito valovito«

Drugo polovico Zlate arene za režijo je dobil za svojo prisrčno, humoristično partizansko zgodbo »Ne joči, Peter«, ki ji je obenem pripadla še Srebrna arena in s tem naslov tretjega najboljšega filma na festivalu. Edini slovenski predstavnik v festivalski konkurenci je požel še Zlato areno za scenarij Ivana Ribića in nagrado za najboljšo filmsko glasbo Alojza Srebotnjaka, poleg tega pa je žirija komisije »Film in otrok« podelila Francetu Stiglicu za njegov najnovejši film svojo nagrado »Kekec«. Če upoštevamo, da je bil štiriletni Peter — Bogdan Lubej najpriljubljeniji igralec na festivalu in da je Arena priredila našemu filmu prave ovacije — je bil pravzaprav »Ne joči, Peter« kar najuspešnejši film na festivalu! Ne glede na to, da je zgodba o dveh partizanih, ki morata spraviti tri otroke na osvobodeno ozemlje, sama na sebi nepomembna.

Resna in neresna ljubezen

Vse ostale nagrade sta pobrala dva filma o »naši«, jugoslovanski ljubezni — »resne« Slijepčevićeve »Stvari, kakršne so« in »neresno« Gluščevićovo »Lito valovito«.

Za svoje, iz filmske ankete izhajajoče, a v nedomi-selnem scenariju zbledelo razmišljanje o zakonski (ne) zvestobi je Vladan Slijepčević dobil Srebrno areno za režijo, medtem ko sta za svoje delo v tem filmu bila nagra-jena še snemavec Tomislav Pintar in scenograf Željko Senečić, z diplomom pa je odšla s festivala Marija Lazarov, ki je v filmu opravila montažo. Branislava Zorić pa je kot debutantka v tem delu dobila nagrado revije »Film in svet«.

Drugi, »neresni« filmi o ljubezni — in sicer o naši »izvozni« ljubezni ali o naših slavni dalmatinskih »dasa« — je posnel Obrad Gluščević in ga zveneče nazval »Lito valovito«. Ne glede na lah-kotno nepomembnost in tu-di neizenačenost pa je to prikupa komedija, ki bi se ji morda v nekaterih trenutkih, kot je nekdo zapisal, zasmeljal še Nušić (medtem ko se mu v obeh filmih po njegovih delih to brzkone ne bi zgodilo). Režiser je dobil zanj diplomom, še vedno očar-ljivo sveža Milena Dravić (ki je sicer zaigrala tudi v »Narodnem poslancu«, »Službenem položaju« in »Moškem izletu«) pa je dobila za svojo igro Srebrno areno. Milutin Mićević, ki so ga že imenovali »jugoslovanski Belmondo« pa je za svoj uspešni debut dobil nagrado revije »Film in svet«.

Končno je za uspelo ko-produkcijo »Moški izlet« naš partner »Avala-film« dobil posebno diplomom, prav tako pa je za režijo tega filma, ki sicer in uspel, kljub privlačni temi o »črnih ru-tah«, navdušiti niti žirije

niti občinstva, dobil diplo-mo nemški režiser Wolfgang Staudte.

Brez milosti

Medtem ko v dolgočasen ništrc zvođeneli Nušićev »Narodni poslanec« Stoleta Jankovića niti pri sicer sme-ha željni publiku ni naletel na prijazen sprejem, pa je bolj razgiban, pisani in vsaj za nas širokopotezni (barve in Cinemascope) Nušić iz »Poti okoli sveta« Soje Jo-vanović imel pri občinstvu več sreče — če ne zaradi tr-govca Čkalje, ki je to poto-vanje zadel na loterijo. Ven-dar pa sta pri festivalski ži-riji oba ostala brez milosti.

Enako se je zgodilo Nikoli Tanhoferju, ki je s svojim neizrazitim ljubezenskim tri-kotnikom železničarja — »Svitanja« razočaral. Brez uradnega priznanja in odziva pri občinstvu pa so ostali tudi Beograjski kino-klub in Kokan Rakonjac s svojim »Izdajalcem« — skojevcem, ki klone pred mučitelji in skuša zabrisati sledove svo-jega neslavnega dejanja — dokler sam ne pade. Praznih rok so odšli tudi ustvarjalci vojnega omnibusa »Vrtinec« in režiser »Cloveka iz hrasto-vega gozda« — Mića Popović. Zadnji kljub temu, da mu kritika ni mogla odreči zelo uspele oblikovne plati in psi-hološko prepričljivih trenut-kov — sicer pa ob svoji koč-ljivi temi (politično neopredeljena — ali napačno opredeljena? — zgodba o slabou-mnem četniškem klavcu) film niti ni mogel računati na uradno priznanje žirije ali na ugoden sprejem pri občinstvu...

Taka je bila torej — po-nekod vsebinsko »nesprejem-ljiva«, drugod pa oblikovno nezadovoljiva — naša film-ska žetev med desetimi in enajstim festivalom v Puli. V tolažbo nam ostane: »Ne joči, Pula« — saj bo prihod-njič bolje (?)

DUSAN OGRIZEK

Lago di Misurina, kjer so se v okviru olimpijskih iger leta 1956 odvijale tekme v hitrostnem drsanju; leži le nekaj kilometrov vstran od Cortine di Ampezzo na višini 1756 metrov. Čudovita je okolica s številnimi znanimi hoteli in vrhovi Dolomitov.

Italijani so zelo ponosni na Dolomite. To so hribi in gore, ki pomenijo za italijanski turizem zlato jamo. To je povsem drugi svet, kot so na primer Benetke, Verona, Milano, Torino in druga turistično zanimiva mesta. Precej je podoben Gorenjski, vendar s to razliko, da je svet Dolomitov turistično dosti bolj obdelan. Italijani znajo izkoristiti vsak najmanjši hribček za smučarsko vlečnico ali sedežnico. Če je nekje malo večja luža že napišejo na reklamne table ob cesti: »Obiščite Lago...«. Ob njem seveda stojijo trije do štiri hoteli, cel kup malih paviljonov s spominki, in še vrsto drugih zanimivosti. Taka jezera niso gotovo nič večja, kot so na primer pri nas Planšarsko na Jezerskem, ali jezero Črna pri Preddvoru. Na naši poti po Dolomitih smo

se vrteli vseskozi na višini okoli 2000 metrov. In Italijani znajo to vse izkoristiti. Na višino do 2500 metrov so izpeljali različne ceste, take, da se naša marsikatera v nižini ne da kosati z njimi. Kaj pa cene? Pravzaprav ob ugodju, ki ga uživa turist niti niso pretirane, čeprav so jih v zadnjem času nekoliko dvignili. Sicer naj bo dovolj splošnih vtisov.

Meja samo še formalnost

Kdor potuje iz Jugoslavije v Italijo, še posebej na prehodu v Ratečah, res ne občuti, da je prestopil državno mejo. Formalnosti so vedno z jugoslovanske in italijanske strani zelo hitro opravljene. Nič več ni čakanja, ali izstopanja iz avtobusa in brskanja po prtljagi. Če slučajno neseš »čez« kakšnih sto dinarjev več, ti cariniki tudi spregledajo, seveda če jim to zaupaš. Promet na obmejnem prehodu v Ratečah je vsak dan gostejši.

Trbiž (Tarvisio) je prvo večje naselje, ko prideš v Italijo čez rateški prehod. To mesto se s približno 8000 prebivalci pomeni za Avstrijce tisto, kar za Jugoslovane Trst. Mesto se pravi življa s prekupčevanjem. Pod značilnim, s platnom pokritim trgom, dobiš vse, kar si poželiš. Seveda vprašanje je, če je ta roba dovolj kvaliteta. Toda kljub temu je tod okoli dovolj radovednežev in kupcev. Jezik je tu v glavnem nemški. Čeprav si v Italiji, z italijanščino teže prideš skozi. Cene na artiklih so napisane v šilingih.

Ob izvirihi Tilmenta, Piave in Drave

Obe znani italijanski reki Tilment in Piave sta za Italijane zelo pomembni, predvsem za njihovo gospodarstvo. V njunih zgornjih tokovih je tu nebroj hidrocentral. Se dobro je verjetno vsem v spominu tragedija, ki se je zgodila lani v dolini reke Piave, na kateri je počil jez v naselju Vajonte in vsa voda, ki je bila zbrana v akumulacijskem jezeru, je zdrvela v dolino in uničila na stotine hiš, pokopala celo naselje in terjala nekaj sto življenj. In prav to mesto

sem sedaj obiskal. Na obrazih ljudi, ki živijo na tem področju (občina Longarone) še vedno ni videti nasmeha. Jez z vso naglico obnavljajo, gradijo nova stanovanjska poslopja, kajti njih je prizadelo prav tako kot nas ob potresu v Skopju.

V dolini obeh rek Tilmenta in Piave je cela vrsta namakalnih kanalov, po katerih je speljana voda prav iz teh rek. Zalostni so kmetje, če je suša in v strugah rek ni dovolj vode, potem tudi zemlja ne obrodi tako dobro.

Prvi večji prelaz, ki ga srečaš na poti v Dolomite je Passo di Mauria na višini 1295 metrov. Če tu ni sonca, si moraš nujno sredi poletja obleči pulover. Temperatura precej pade na 6 do 10 stopinj nad ničlo.

Ali veste kje izvira Drava? Gotovo mislite da v Avstriji. Da nekoč je, saj tu je Južna Tirolska, področje večnih sporov med Avstrijci in Italijani. Še danes zasledimo v teh krajih, kot so Dobiacco, Carbonin tirolsko arhitekturo. Vsa naselja so grajena v čistem tirolskem slogu. Toda ozemlje pripada Italiji in Drava izvira uradno v Italiji, nedaleč od Dobiacca, kakih pet šest kilometrov od italijansko-avstrijske meje. Višina je tu okoli 1500 metrov, približno tako visoko, kot je naš Vršič. Tu se lahko zgovoriš le v nemščini.

Se pogled naokoli po vrhovih Dolomitov. Tu so znamenite Tre Cime, kjer imajo izkušeni in vrhunski alpinisti dovolj opraviti, da osvojijo enega izmed vrhov. Stene so navpične in nikjer se ne moreš oprijeti. Nedaleč od teh vrhov leži prečudovito jezero Lago di Misurina v višini 1758 metrov. To jezero je poznano po tem, da je bilo na njem v okviru zimskih olimpijskih iger leta 1956 tekmovalje v hitrostnem drsanju. Na sredini jezera je majhen otoček, kjer so imeli prostor sodniki. In še: jezero je tudi poznano po tem, da tu stoji šest velikih hotelov, med njimi je najbolj znan, ki se imenuje po papežu Piju XII.

En dan v Cortini di Ampezzo

Pot od jezera Lago di Misurina pelje mimo mogočnega vrha Monte Cristallo (3264 m). Tja gor je speljana sedežnica. V najbolj znanem središču Dolomitov, v olimpijskem mestu Cortini di Ampezzo sem preživel en dan. Tu je živahno, kot bi bile spet na programu olimpijske igre. Objekti, ki so bili zgrajeni za olimpijado leta 1956, dobro služijo svojemu namenu. Ko sem obiskal edinstveni ledeni stadion, kjer je vse leto led, se je ravno končala hokejska tekma med A in B ekipo domačega hokejskega kluba. Zares odlične pogoje imajo za trening športniki Cortine.

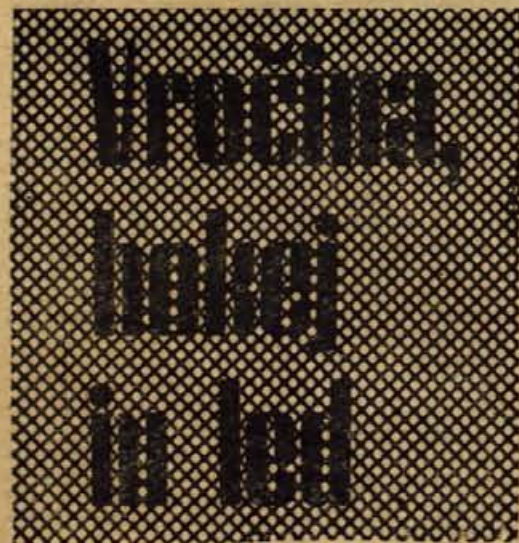
V ledenem stadionu je prostora za 14.000 gledalcev. Za novinarje je vedno rezerviranih 450 sedežev. Tu je še 22 kabin za radijske reporterje in 16 telefonskih celic.

Cortina ni zanimiva samo po številnih športnih objektih, marveč tudi po tem, da tu zmorejo organizirati okoli 8000 prenočišč hkrati, prebivalcev pa ima to mesto okoli 10.000. Tu je vsaka hiša hotel in tudi sedaj ko ni glavna sezona, je Cortina polna turistov, predvsem drsalcev, ki se iz dneva v dan urijo v drsanju na ledenem stadionu. Vsakdo lahko drsa, le 100 lir mora vplačati najemnine za drsalke.

Če želite v Cortini stanovati v najdražjem hotelu, ki je res arhitektonska mojstrovina — imenuje se »ALASKA«, morate za dnevno oskrbo odšteti najmanj 30.000 lir. Povrhu vsega še to, najmanj mesec dni se moraš prej najaviti, če hočeš bivati v tem hotelu, preživeti počitnice tudi sedaj, ko v Cortini ni uradne turistične sezone. Kamor se ozreš iz Cortine, vidiš okoli sebe čudovite vrhove Dolomitov z najvišjim vrhom Monte Cristallo. Povsod je dovolj sedežnic, vlečnic in gondolskih žicnic...

PRIHODNIJIC: NA BOJIŠČIH I. SVETOVNE VOJNE

MILAN ZIVKOVIC

RADIJSKI SPORED

VELJA OD 8. DO 14. AVGUSTA

Poročila poslušajte vsak dan ob 5.15, 6., 7., 8., 10., 12., 13., 15., 17., 22., 23. in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30. Ob nedeljah pa ob 6.05, 7., 9., 12., 13., 15., 17., 22., 23. in 24. uri ter radijski dnevnik ob 19.30.

SOBOTA — 8. avgusta
7.15 Jutranja glasbena srečanja — 8.05 O otrocih in zanje — 8.25 Iz koncertov in simfonij — 9.00 Počitniško popotovanje od strani do strani — 9.15 Mladi Celjani muzicirajo — 9.30 Zabavna glasba iz Sovjetske zveze — 10.15 Jugoslovanski pevci popevk — 10.35 Pesmi in plesi jugoslovanskih narodov — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Lahek opoldanski glasbeni spored — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Ljubiteljem domačih napevov — 14.15 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.42 Predstavlja se vam vokalni sekster »Fantje Praprotna« — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Gremo v kino — 17.35 Vedri uvodni takti — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Prizori iz Verdijeve Aide — 18.45 Novo v znanosti — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Lepe melodije — 20.30 Sobotni večeri v naših krajih — 21.15 Sobotni ples — 22.10 Oddaja za naše izseljence — 23.05 Nočni akordi
NEDELJA — 9. avgusta
6.00 Dobro jutro — 7.15 Narodni in domači zvoki — 8.00 Mladinska radijska igra — 8.28 Iz albuma skladb za mladino — 9.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo I. — 10.00 Se pomnite tovariši — 10.30 Pesmi borbe in dela — 10.50 Deset minut z orkestrom Mantovani — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Vedre melodije z zabavnimi orkestri — 11.40 Nedeljska reportaža — 12.05 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo II. — 13.30 Za našo vas — 14.00 Koncert pri vas doma — 14.15 Popularen popoldanski koncert orkestra — 15.05 Danes popoldne — 16.00 Humoreska tega tedna — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Trnjulčica — balolet — 21.00 Melodije v izloženem oknu — 22.10 Godala v noči — 23.05 Nočni komorni koncert z deli naših skladateljev
PONED. — 10. avgusta
7.15 Jutranja glasbena srečanja in valčki — 8.05 Tako pojo in igrajo v Sofiji — 9.00 Za mlade radovedneže — 9.15 Mladi pevci — mladim poslušalcem — 9.30 S simfoničnimi plesi po domovini — 10.15 Iz Škerjančevih skladb za godalne zasedbe — 10.35 Naš podlistek — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kme-

tijski nasveti — 12.25 Opoldanski domači pele-mele — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Glasbeni avtomat — 15.15 Zabavna glasba — 15.45 Igra pihalni orkester LM — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Zvočni razglednik — 18.45 Na mednarodnih križpotjih — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Revija slovenskih izvajalcev zabavne glasbe — 20.30 Koncert mladih glasbenih umetnikov — 22.10 S popevkami po svetu — 22.50 Literarni nookturno — 23.05 Po svetu jazza
TOREK — 11. avgusta
7.15 Lahek koncertni spored za dobro jutro — 8.05 Jugoslovanski pevci popevk — 8.35 Nastopajo mali vokalni in instrumentalni ansambli — 9.00 Počitniško popotovanje od strani do strani — 9.15 Glasbena oddaja za otroke — 9.30 Z ansamblom Mojmir Sepeta — 9.47 Dušan Nikolić poje ciganske pesmi — 10.15 Z opernimi pevci po svetu — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Mali koncert lahke glasbe — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Sonatina za godala — 14.20 Nekaj slovenskih narodnih — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.30 V terek na svidenje — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi z zabavnimi orkestri — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Koncert po željah poslušalcev — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Dvajset minut za impresioniste in tuje poslušalce — 20.20 Radijska igra — 21.01 Zvočne miniaturre — 21.20 Glasbeni večeri — 22.10 Plesna glasba — 23.05 Nočni koncert
SREDA — 12. avgusta
7.15 Narodni in domači zvoki — 8.05 Minuto z orkestrom Terry Gibbs — 8.37 Belokranjske pisanice — 9.00 Svet skozi sončna očala — 9.20 Zvočni mozaike — 10.15 Solistična instrumentalna glasba — 10.30 Človek in zdravje — 10.40 Pojdem na prejo — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Opoldanski domači pele-mele — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Glasbeni avtomat — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Komorni zbor RTV Ljubljana poje skladbe starih mojstrov — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi

z našimi solisti — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Iz fonoteke radia Koper — 18.45 S knjižnega trga — 19.05 Glasbene razglednice — 21.00 Andre Chénier — opera — 23.10 Literarni nookturno — 23.20 Melodije za lahko noč
ČETRTEK — 13. avgusta
7.15 Zvočni kaleidoskop — 8.05 Odločki iz treh slovenskih spevoiger — 8.25 Češkoslovska zabavna glasba — 9.00 ročitniško popotovanje od strani do strani — 9.15 Vesele počitnice — 9.30 Uvertura, concertino in suite — 10.15 Z domačih opernih ocvrov — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Z jugoslovanskimi pevci popevk — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Švedske in finske narodne pesmi — 14.20 Listi iz albuma z zabavnimi melodijami — 14.35 Naši poslušalci čestitajo in pozdravljajo — 15.15 Zabavna glasba — 15.40 Meditacija in humoreska — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi po glasbenih galerijah — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Turistična oddaja — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Četrtek večer domačih pesmi in napevov — 21.00 Literarni večer — 21.40 Simfonija v cmolu — 22.10 Jazz s plošč — 23.05 V kottičku za sodobno glasbo
PETEK — 14. avgusta
7.15 Od uverture do finala — 8.05 Majumi zaovanni ansambli — 8.35 Glasbeni sprenod po Jugoslaviji — 9.00 Pionirski teatnik — 9.30 Slovenski pevci popevk — 10.15 igra pihalni orkester ameriške mornarice — 10.35 Naš podlistek — 10.55 Glasbena medigra — 11.00 Turistični napotki za tuje goste — 11.15 Pozor, nimaš prednosti — 12.05 Zabavna glasba — 12.15 Kmetijski nasveti — 12.25 Opoldanski domači pele-mele — 13.30 Priporočajo vam — 14.05 Glasbeni avtomat — 15.15 Zabavna glasba — 15.45 Pojo naši mladinski zbori — 16.00 Vsak dan za vas — 17.05 Poletni sprehodi s pevci popevk — 18.00 Aktualnosti doma in v svetu — 18.10 Promenadni koncert — 19.05 Glasbene razglednice — 20.00 Trideset minut v studiju 14 — 20.30 Komorni zbor Radia Maribor — 20.50 Arena za virtuozne — 21.15 Oddaja o morju in pomorščakih — 22.10 Plesna glasba — 22.50 Literarni nookturno — 23.05 Nočni obisk pri baročnih mojstrih
K I N O
Kranj »CENTER«
8. avgusta italijanski barvni CS film PASJE ŽIVLJENJE ob 18., 20. in 22. uri

9. avgusta španski barvni film GREH LJUBEZNI ob 15., 17. in 19. uri, premiera italijanskega filma SLADKOSTI SOBOTNIH VECEROV ob 21. uri
10. avgusta jugoslovansko-nemški barvni film ZAKLAD V SREBRNEM JEZERU ob 16., 18. in 20. uri
Kranj »STORŽIČ«
8. avgusta francoski film VZGOJA ŠRCA ob 18. in 20.10
9. avgusta italijanski barvni CS film PASJE ŽIVLJENJE ob 16., 18.10, italijanski film SALVATORE GIULIANO ob 20.20
10. avgusta sovjetski barvni film LJUDJE NA MOSTU ob 18. in 20.10
Stražišče »SVOBODA«
8. avgusta italijanski film SALVATORE GIULIANO ob 20. uri
Kropa
9. avgusta francoski CS film KAPETAN FRAKAS ob 17. in 20. uri
Cerklje »KRVAVEC«
8. avgusta španski barvni film GREH LJUBEZNI ob 20.30
Jesenice »RADIO«
8. do 9. avgusta amer. barv. CS film STIRJE AKAPOLIPTICNI JEZDECI
10. avgusta ital. francoski barvni film KARTAGINA V PLAMENIH
11. do 12. avgusta francoski film SEDEM SMRTNIH GREHOV
13. do 14. avgusta češki film IKARIA XB-1
Jesenice »PLAVZ«
8. do 9. avgusta francoski film SEDEM SMRTNIH GREHOV
10. do 11. avgusta ameriški barvni CS film STIRJE AKAPOLIPTICNI JEZDECI
13. do 14. avgusta nemški film TUDI TO JE ŽIVLJENJE
Zirovnica
8. avgusta madžarski film DEZEVNA NEDELJA
9. avgusta arg. ital. barv. film LJUBEZEN NA MEJI SVETA
12. avgusta amer. barv. CS film STIRJE AKAPOLIPTICNI JEZDECI
Dovje-Mojstrana
8. avgusta arg. ital. barv. CS film LJUBEZEN NA MEJI SVETA
9. avgusta madžarski film DEZEVNA NEDELJA
13. avgusta amer. barv. CS film STIRJE AKAPOLIPTICNI JEZDECI

Koroška Bela
8. avgusta nemški film TUDI TO JE ŽIVLJENJE
9. avgusta franc. ital. CS film UGRABITEV SABINK
10. avgusta francoski film SEDEM SMRTNIH GREHOV
Kranjska gora
7. do 8. avgusta franc. ital. CS film UGRABITEV SABINK
9. avgusta nemški film TUDI TO JE ŽIVLJENJE
13. avgusta francoski film SEDEM SMRTNIH GREHOV
Ljubno
8. avgusta egipt. film ALZIRKA DZAMILA ob 20. uri
Podnart
9. avgusta italijanski barvni CS film NOC VELIKEGA NAPADA ob 17. in 19. uri
DUPLICA
8. avgusta španski barvni CS film MADAM SAN ZEN ob 20. uri
9. avgusta špan. barv. CS film MADAM SAN ZEN ob 15., 17. in 19. uri
11. avgusta domači film DOBRA USODA ob 20. uri
12. avgusta domači film DOBRA USODA ob 18. uri
14. avgusta ameriški film TAJNI DRUZABNIK ob 18. uri
Radovljica
8. avgusta mehiški barv. CS film CRNI OREL ob 20. uri
8. avgusta italijanski barv. CS film NOC VELIKEGA NAPADA ob 18. uri
9. avgusta mehiški barv. CS film CRNI OREL ob 16. in 20. uri
9. avgusta angl. barv. CS film POD OKRILJEM NOCI ob 18. uri
10. avgusta mehiški barv. CS film CRNI OREL ob 20. uri
11. avgusta zahodnonemški film DOKAZITE ALIBI ob 20. uri
12. avgusta zahodnonemški film DOKAZITE ALIBI ob 18. in 20. uri
13. avgusta ital. barv. CS film BAGDADSKI LOPOV ob 20. uri
14. avgusta ital. barv. CS film BAGDADSKI LOPOV ob 18. uri
14. avgusta franc. film KRÖG PREVARE ob 20. uri

Kadar je Zoran Črnigoj, najuglednejši strokovnjak za slovensko književnost in posebej za nesmrtnega Prešerna, razmišljal o tegobah in mukah velikega pesnika, se mu je zamislilo pred očmi, od jeze je postal ves zaripel v obraz, roke so mu drhtele, pleša rdela, dokler ni izbruhnil z vulkansko jezo:

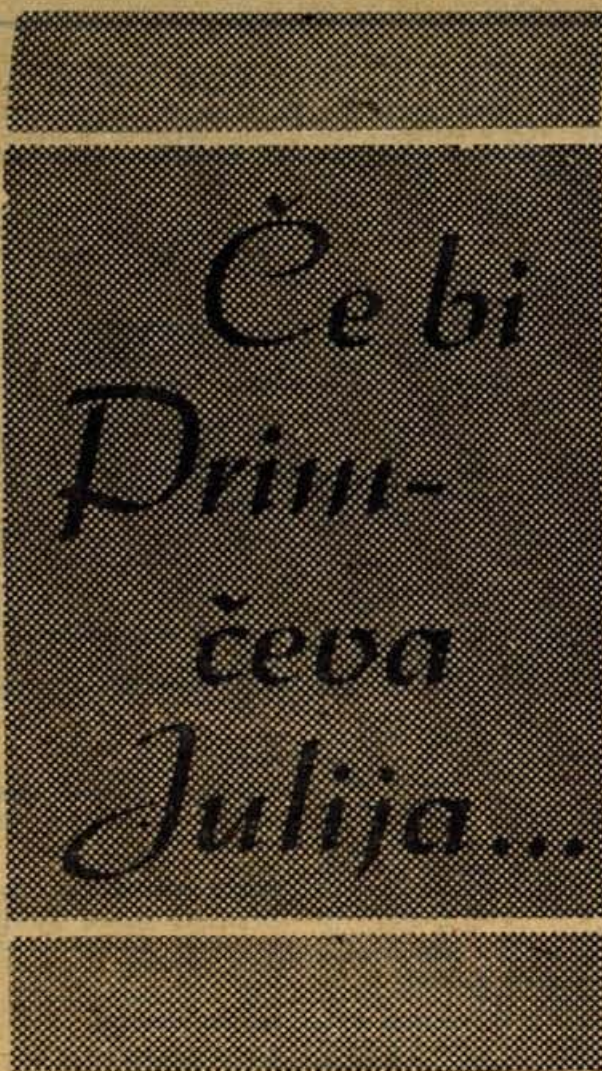
»Prekleta, bedna malomeščanska družba kranjska! je sikal. »Uničili so ga, spravili v prezgodnji grob! Najmanj dvajset let bi še lahko ustvarjal. Kakšne bisere, kakšne umetnice bi še nastale izpod njegovega genialnega peresa! Tragedija, novela, roman, episke pesnitve... Tako pa je vse ostalo zgolj pri načrtih, požgano, uničeno!»

Veliki znanstveniki 21. stoletja se skrili obraz v dlani in se bralno razjokali. Hip nato so se mu solze posušile in znova je v onemoglem besu zavihel koščeno pest:

»Ha, če pomislimo, da sem star že petinšestdeset let, pa še vedno pišem, delam! In če še pomislimo, da je bedni piskač Koseski dočakal šestinsedemdeset let, orjak Prešeren pa je moral omahnuti v grob že pri devetinitiridesetih! O narava, narava, kako gdo si se zmotila v tem primeru!»

Ustavil se je pri oknu in se iz osemindesetdesetega nadstropja kranjske superstoipnice ozrl proti skromni zelenici sredi vrvečega mesta, kjer je počivalo pesnikovo neiztrojeno srce. Zašepetal je: »Sonetni venec, Krist pri Savici, Nezakonska mati, Zdravljica... kako veličastno, kako edinstveno, toda vse, prav vse bi se skrilo pred še boljimi, še večjimi stvaritvami našega Franceta, ko ga trpljenje in preganjanje ne bi spravilo v prezgodnji grob...»

Črnigoju se je že tretjič zavrtelo v glavi, treščil je po tipkah elektronskega pisalnega stroja in zarjugal: »Zakaj ni hudiča! Pri priči bi mu prodal svojo dušo za ščepec možnosti, da bi pomagal Prešernu!»

»Zoran, nikar ne obupaj, in daj ko je Borut govoril, vse se še lahko popravi!« se mu je nekdo oglasil za hrbtom.

Črnigoj se je bliskovito zasukal.

»O, ti si, Borut!« se je pomirjen usedel na stol. »Za hip sem že mislil, da je...»

Borut, njegov mlajši brat, ga je prekinil. Z nenavadno žarečimi očmi je stopil k literarnemu zgodovinarju in ga prijel za ramo. »Zoran, lahko ti pomagam!« je zašepetal. »Hočem reči, skupaj lahko pomagava Prešernu...»

Črnigoj je bil preveč presenečen, da bi mogel karkoli odgovoriti. Boruta je predobro poznal, vedel je, da je ta mladi, resni atomski fizik nezmožen praznih potegavčin in nemiselnega govorjenja. Zato ga je pazljivo poslušal

Mlajši brat je prikimal. »Današnjega denarja mu seveda ne moreva poslati, saj je že dan iz dneva v dan manj vreden,« se je namuznil. »Lahko mu pa pošljeva kako dragocenost, recimo zlatnino in srebrnino. Brez težav jo bo prodal in si opomogel!«

Zoran je nemirno kot žival v kletki meril sobo podolgem in počez. »Prav imaš!« je dejal s hripavim glasom. »Poslala mu bova zlatnino. V Ljubljano, staro Ljubljano... čakaj, naj premislim... že vem, tako bova naredila: na veliko soboto, 6. aprila 1833 je Prešeren v trnovski cerkvi srečal Primčevo Julijo in se vnel zanjo. Ta globoka in nesrečna ljubezen je bila v marsičem kriva, da je pesnik izgubil vero v življenje in pričel razočaran birati. Z najino finančno pomočjo bo obogatel, Julijina rodbina se premožnega žnubca ne bo branila in Prešeren se bo lahko poročil s svojo izvoljenko. Borut, pomisli, kakšna nagrada za našega največjega ljubezenskega pesnika! Nič več se mu ne bo treba otepati z revščino, mirno bo živel v toplem družinskem krogu in dočakal sedemdeset, osemdeset, mogoče celo devetdeset let. Borut, ali si sploh moreš predstavljati, kaj to pomeni!«

Borut je prikimal. »Zgodovina se bo čisto spremenila!« je rekel. »Dijaki se bodo morali o Prešernu veliko več učiti kot danes, saj bo napisal še enkrat toliko. Veš, to bo kar zabavno: kar naenkrat bodo naše knjige o Prešernu povsem drugačne, z novimi podatki, z novimi pesmi in mi spremembe ne bomo niti opazili. Zdelo se nam bo, da takega Prešerna že od nekdaj poznamo: poročena z Julijo, srečnega, zadovoljnega, častiljivega starca z goro umetnikih del, o katerih se nama zaenkrat še sanja ne!«

»Na delo!« je vzkliknil Zoran, največji slovenski poznavalec Prešerna. »Pripravi svoj stroj! Takoj odpotujeva v Ljubljano in pošljeva v preteklost zavitek zlatnine. Po-

javila se bo natanko v pesnikovi sobici, recimo s spornostjo, da je to dar neznanega bogatega občudovalca. In potem...»

V 21. stoletju so bili literarni zgodovinarji dobro plačani, ne tako kot danes. Zato si je Zoran Črnigoj brez težav privoščil nakup zlatnine v milijonski vrednosti in jo z bratovim strojem poslal v daljno preteklost, v neki majski dan 1833, v Prešernovo skromno sobico v stari Ljubljani, skupaj s skrbno sestavljenim volilom neznanega dobrotnika...

Kranjska gimnazija ob koncu šolskega leta 2043/44. Zaključevanje redov iz slovenskega jezika.

»Mohorč, kdo je največji slovenski pesnik?«

»Oton Zupančič.«

»Pravilno! Kaj več povedati o Francetu Prešernu?«

Dijak se je namršil. Danes je pa sitna, je pomislil, ko sprašuje o tako malem pesniku.

»France Prešeren je bil najbolj ometajoč pesnik 19. stoletja,« je drdral. »Do 1833 je objavil vrsto zanimivih in lepih pesmi, recimo Slovo od mladosti, Turjaška Rozamunda, Povodni mož in še druge. Začel je pisati tudi Sonetni venec, ki pa je ostal nedokončan, ker je pesnik kar naenkrat obogatel in se oženil. Čeprav je dočakal visoko starost, ni skoraj nič več vrednega ustvaril, ker se je ves posvetil družini in meščanskiemu življenju...»

Za hip se je dijaku zazdelo, da je nekje in nekoč slišal čudovite stihove. »Žive naj vsi narodi, ki brepene dočakat dan...« Toda potem je nejevoljno strelal z glavo in ko se je s petico vračal v klopi, je zabundal sam pri sebi: »Smešno, Prešeren kaj takega že ni napisal, je postal preveč pohleven! Najbrž sem zamisljal s kako popevko...»

A.P.—V.N.:

Televizija

SOBOTA — 8. avgusta

RTV Ljubljana — 19.15 Objava dnevnega sporeda — 19.17 Kaj bo prihodnji teden na sporedu — 19.32 Nenaavadni konj Champion — RTV Beograd — 20.00 TV dnevnik — RTV Ljubljana — 20.30 Cik - cak — RTV Beograd — 20.45 Ogleдалo državljana Pokornega — RTV Ljubljana

— 21.45 Dick Powel vam predstavlja — 22.35 Poročila

Nedelja — 9. avgusta

RTV Ljubljana — 9.30 Deček iz cirkusa — RTV Beograd — 10.00 Kmetijska oddaja — Evrovizija — 14.30 Sportno popoldne — RTV Beograd — 20.00 TV dnevnik — RTV Ljubljana — 20.45 87. policijska postaja, 21.35 Jazz na ekranu — 22.05 Poročila

PONEDELJEK — 10. avg.

RTV Ljubljana — 19.08 Objava dnevnega sporeda — 19.10 TV obzornik — 19.30 S kamero po svetu — RTV Beograd — 20.00 TV dnevnik — 20.30 Tedenski športni pregled — RTV Ljubljana — 21.00 Pot v Pettisec — 22.30 Pogled nazaj — 22.45 Poročila

TOREK — 11. avgusta

NI SPOREDA!

SREDA — 12. avgusta

RTV Ljubljana — 19.08 Objava dnevnega sporeda — 19.10 TV obzornik — RTV Beograd — 19.30 Taškent — mesto izobilja — 20.00 TV dnevnik — RTV Zagreb — 20.30 Prenos — 22.00 Turizem — 22.30 Včeraj, danes, jutri

ČETRTEK — 13. avgusta

RTV Ljubljana — 19.08 Objava dnevnega sporeda — 19.10 TV obzornik — 19.30 S kamero po svetu — RTV

Beograd — 20.00 TV dnevnik — 20.30 Prenos — RTV Zagreb — 22.00 Turizem — 22.30 Včeraj, danes, jutri

PETEK — 14. avgusta

RTV Ljubljana — 19.08 Objava dnevnega sporeda — 19.10 TV obzornik — 19.30 Naši sončni dnevi — RTV Beograd — 20.00 TV dnevnik — 20.30 Propagandna oddaja — 20.45 Kinoteka — RTV Zagreb — 22.15 Včeraj, danes, jutri